

**ARBETSLIVS- OCH
JÄMSTÄLLDHETSUTSKOTTETS
UTLÅTANDE 21/2009 rd**

**Landsbygden och ett välmående Finland: Stats-
rådets landsbygdspolitiska redogörelse**

Till jord- och skogsbruksutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 27 maj 2009 statsrådets redogörelse: Landsbygden och ett välmående Finland: Statsrådets landsbygdspolitiska redogörelse (SRR 5/2009 rd) till jord- och skogsbruksutskottet för beredning och beredde samtidigt de övriga fackutskotten möjlighet att lämna utlåtande om ärendet till jord- och skogsbruksutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- landsbygdsöverinspektör Kirsi Viljanen, jord- och skogsbruksministeriet

- konsultativ tjänsteman Kimmo Ruth och överinspektör Jukka Saarinen, arbets- och näringsministeriet
- lagstiftningsråd Jyri Inha, finansministeriet
- konsultativ tjänsteman Rainer Salonen och inspektör Harri Uusnäkki, kommunikationsministeriet
- professor Hannu Katajamäki, Vasa universitet
- direktör Kaarina Knuuti, Centraförbundet för lant- och skogsbruksproducenter MTK
- generalsekreterare Risto Matti Niemi, Byaverksamhet i Finland rf
- styrelseordförande Mikko Lindell, Suomen Maaseutumatkailuyrittäjät ry
- upphandlingschef Tuulikki Huusko och expert Matti Stenroos, Woodpolis.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Mångfald ger framgång på landsbygden

Landsbygden och de som bor där utgör en väsentlig del av det finländska samhället och en viktig faktor för Finlands framgång och konkurrenskraft. För att landsbygdens resurser fullt ut ska kunna spännas för samhällets utveckling och konkurrenskraft behövs det en stark nationell

landsbygdspolitik som ska skapa en ny typ av multifunktionell landsbygd.

Landsbygden får inte utlämnas åt vare sig marknadskrafterna, EU:s gemensamma jordbrukspolitik eller konjunkturbetonade projekt. Det behövs en samlad landsbygdspolitik för att garantera en varierad näringsstruktur och fungerande arbetsmarknad på landsbygden. Den måste backas upp av politiska beslut såväl inom re-

gionförvaltning och kommuner som inom regering och riksdag.

En konsekvensbedömning för landsbygden är ett viktigt verktyg för att tillgodose landsbygdsaspekter och bosättnings behov i beslutsfattandet. Ministerierna bör förpliktas att bedöma konsekvenserna av sina budgetpropositioner, planer och lagstiftningsförslag för invånare, företag och frivilligorganisationer i olika slag av landsbygdsregioner.

En mångfaldig landsbygd kräver en befolkning med bredare och större kompetens. En arbetsgrupp för en totalreform av vuxenutbildningen ställde i sin halvtidsrapport i våras som mål att 60 % av vuxenbefolkningen, alltså personer i åldern 16-64 år, årligen ska delta i någon form av kompetenshöjande utbildning. För tillfället går omkring 52 % på utbildning. Deltagandet är mycket ojämnt fördelat. Ju mindre grundutbildning människor har, ju instabilare deras position på arbetsmarknaden är och ju lägre de står i arbetslivshierarkin, desto osannolikare är det att de går på vuxenutbildning. På landsbygden är deltagandet 47 % mot 54 % i städerna. Omkring 42 % av jordbruksföretagarna gick på vuxenutbildning 2006. Utskottet anser att man i landsbygdspolitiken särskilt bör lyfta fram olika metoder att höja landsbygdsbefolkningens utbildningsnivå och kompetens.

En speciell knäckfråga för den nya landsbygdspolitiken är hur man ska ta fram attraktiva arbetstillfällen för unga kvinnor på landsbygden. Deras arbetsmarknad har hittills uppmärksamats ganska lite och det syns i att många unga kvinnor flyttar från landsbygden in till tillväxtcentra.

Invandrarna är en betydande resurs för landsbygdens kulturella, sociala och ekonomiska utveckling. De kan skapa nya kulturella aktiviteter och företagsamhet i ett område, underlätta tillgången på arbetskraft och balansera upp åldersstrukturen i området. Landsbygdspolitiken bör satsa på att skapa och sprida en sådan verksamhetskultur som underlättar invånarnas integrering, kapaciteten för att hantera det som är annorlunda och för att ta emot internationella in-

tryck och som skapar förtroende mellan invandrare och bofast befolkning.

Likvärdiga tjänster också i glesbygderna

I redogörelsen sägs målet vara att sörja för tillgången till offentlig service för medborgarna oavsett befolkningstäthet och avstånd i landsbygdsområdena. Den frågan ska lösas med hjälp av bl.a. samserviceenheter och hjulburna tjänster och ny teknik. Enligt utskottet är det nödvändigt att tillgången till offentliga tjänster garanteras också i glesbygderna och tillstyrker att nya verksamhetsformer tas fram och att det görs lättare att införa dem.

I handlingsplaner för en effektivare förvaltning och i servicestrukturreformer framhålls det att ett visst minimibefolkningsunderlag garanterar en rättvis behandling av medborgarna och en effektiv förvaltning. Befolkningsunderlagsfilosofin sitter emellertid mycket dåligt i ett land som Finland med en stor area och liten befolkning. Befolkningens ojämna fördelning gör att man får ihop samma folkmängd inom områden av mycket olika storlek. Därmed varierar avstånden mellan förvaltningsområdenas perifera delar i hög grad. I landsbygdsområden med gles bosättning blir ärende- och inköpsresorna särskilt långa.

Förvaltnings- och servicestrukturreformerna bör naturligtvis ta hänsyn till befolkningsunderlaget men också till geografin. Man måste se på hur människors dagliga liv kan göras lättare och säkrare. Verklig jämlikhet kräver skraddarsydda lösningar som tar hänsyn till att befolkningen är mycket ojämnt fördelad. Det måste ses till att myndigheterna har nödvändig lokalkännedom och att invånarnas ärende- och inköpsresor inte blir oskäligt långa. Oavsett hur stor en kommun är kan servicen göras mer rättvis och kostnadseffektiv genom att förbättra de politiska aktörernas och tjänstemännens kompetens.

Redogörelsen lyfter fram samarbetet med tredje sektorn och framhåller att nya produktionsmetoder är ett sätt att garantera servicen på landsbygden. Det är viktigt att samarbeta med byaföreningar och övriga delar av tredje sek-

torn, och tredje sektorns verksamhetsbetingelser måste tryggas på sikt. Utskottet förutsätter att kommuninvånarna har garanterad tillgång till högkvalitativa tjänster oavsett var de bor.

Goda trafik- och kommunikationsförbindelser överallt

De som bor på landsbygden och de som bor i städerna bör ha likvärdiga möjligheter att bo, studera, arbeta, driva företag och delta i frivilligverksamhet.

Många samhällsfunktioner är numera beroende av effektiva kommunikationsförbindelser. Glesbygdskommunerna har inte råd att låta anlägga kommunikationsförbindelser ut till perifera områden med gles bosättning. Därför bör staten i sista hand trygga tillgången till tillräckligt snabba och driftssäkra kommunikationsförbindelser överallt, också i de mest perifera områdena.

För att klimatmålen ska nås måste pendeltrafiken minskas och det sker genom distansarbete som kräver goda kommunikationsförbindelser. För att man ska kunna bo, arbeta och driva företag på landsbygden behövs det ett fungerande väg- och spårvägsnät som i sin tur kräver adekvata resurser för att underhålla och utveckla. På landsbygden bor och landsbygden besöks av ett stort antal människor som inte har tillgång till vare sig bil eller körkort. Landsbygden behöver ett bredare utbud av mer avancerade offentliga trafik tjänster för att förbättra tillgängligheten och tillgodose pendeltrafikens och ärende- och inköps trafikens behov.

Utskottet anser att arbetsplatser behöver regionaliseras och förläggas också till mindre orter än tillväxtcentra. Det är inte bara ämbetsverk som kan flyttas ut i regionerna utan också arbete, som Folkpensionsanstalten har gjort. Det är en bra regionaliseringsmetod, eftersom den inte kräver att man flyttar med sitt arbete.

Näringsstrukturen måste breddas

Potentialen för förnybar energi bör tas till vara

För att näringsstrukturen på landsbygden ska kunna utvecklas måste alla möjligheter till förnybar energi utnyttjas. En decentraliserad energiproduktion gynnar sysselsättningen och är säker. Den kan ge arbete och försörjning åt oändligt många människor på landsbygden och blåsa nytt liv i områden och samhällen som hotar tyna bort. Det är bra både för klimatmålen och för energiförsörjningen och försörjningstryggheten att den decentraliserat producerade energin kan göras tillgänglig i hela landet i ett gemensamt nät.

Det finns möjligheter att utveckla teknisk och affärsekonomisk kompetens på decentraliserad energiproduktion i världsklass på landsbygden. Det kan generera sådan internationellt konkurrenskraftig verksamhet i Finland som bidrar till att lyfta Finland ur den nuvarande lågkonjunkturen. Men utvecklingen uppkommer inte av sig själv, den måste backas upp av konsekventa politiska beslut om att upprätta en fungerande hemmamarknad för decentraliserat producerad förnybar energi i Finland.

Genom att utveckla förnybara energiformer och införa nya produkter skapar man nya öppningar på landsbygden. För landsbygden är det särskilt viktigt att det tas fram nya metoder att utnyttja träbaserad energi och biogaser.

Finlands skogsindustri genomlever en brytningsperiod och stora förändringar. Pappers- och kartongindustrins produktionsvolym och exportpriser pekar neråt och framställningen av massa- och pappersindustrins nuvarande produkter fortsätter av allt att döma att minska. Virkesförbrukningen inom massaindustrin har förutspått minska med omkring 38 procent mellan 2007 och 2020. Det ger ökade möjligheter för träbaserad energiproduktion. Med hänsyn till prisutvecklingen som har pressat ner bearbetningsvärdet för trä i massa- och pappersindustrin samtidigt som energipriset har gått upp kan bearbetningsvärdet för trä redan 2011 vara bättre i energiindustrin än i massa- och pappersindustrin. Ju effektivare genomslag miljö- och ener-

gimålen får i priserna, desto mer lovande ser energianvändningen av trä ut. Utskottet menar att gagnvirke i första hand bör användas för produkter med så högt bearbetningsvärde som möjligt.

Det kommer att finnas fortsatt stor efterfrågan på ljus, värme och kraft både här hemma och utomlands. Med hjälp av högt avancerad och effektiv teknik kan trä användas för att producera energi med mycket låga utsläpp. Den ökade efterfrågan på trä ger landsbygden fler arbetstillfällen inom avverkning och transport liksom också inkomster av virkesförsäljning som tillsammans förbättrar försörjningen för dem som bor på landsbygden.

För en snabb ökning av energianvändningen av trä krävs det satsningar på bättre teknik, t.ex. med hjälp av investeringsstöd. Dessutom behövs det en attitydförändring och politiska beslut som skapar utrymme för tillväxt i vår energiproduktion och gynnsamma villkor för storskalig produktion av bioenergi.

Trävarusektor och kvalitetsjordbruk

Utsikterna för trävarusektorn är goda över ett längre tidsspänn, om kampen mot klimatförändringen påskyndar träbyggande och träinredning både på hemmaplan och i Europa över lag. Utvecklingen av trävarusektorn kan gynnas dels genom att stödja uppkomsten av nya lösningar inom byggande och inredning och försöksverksamhet i anknytning till dem, dels genom att skapa en fungerande hemmamarknad t.ex. genom att utveckla byggbestämmelserna och ta bättre hänsyn till trävaror i utbildning och rådgivning i byggsektorn. Det finns gott om små och medelstora företag inom träbyggande och träinredning med potential för nya arbetstillfällen på landsbygden. Nya trävaror bör tas fram i samråd med redan existerande små och medelstora företag och varor som tillverkas i eget land bör prioriteras.

Jordbruket är fortfarande viktigt för sysselsättningen på landsbygden. Det är nödvändigt att säkra jordbrukets verksamhetsbetingelser om man vill utveckla landsbygden och värna försörjningstryggheten.

Närproducerad mat och ekologiskt producerad mat stöder klimatmålen och förbättrar villkoren för småföretagen i det egna området. Storköken i närområdet spelar en central roll i att främja användningen av närproducerad och ekologiskt producerad mat i och med att de har möjlighet att gynna den i sin upphandling. Dessutom behövs det fungerande försäljnings- och marknadsföringskedjor som ger vanliga konsumenter en chans att främja sysselsättningen och välfärden i sitt närområde genom att favorisera närproducerad och ekologiskt producerad mat.

Gruvdriften kommer igen

Ökad råvaruefterfrågan på världsmarknaden med åtföljande prisstegring har förbättrat gruvdriftens lönsamhet. I Finland har det genererat en rad nya gruvprojekt. Under de senaste åren har en guldgruva i Kittilä och en nickelgruva i Talvivaara startats upp. Dessutom förbereds ett projekt för en fosforgruva i Sokli och ett gruvprojekt i Kolari-Pajala för att producera järn, koppar och guld.

Gruvorna betyder direkt och indirekt många nya arbetstillfällen på förläggningssorterna och hela det kringliggande området. De för i regel också med sig bättre infrastruktur i området, som väg- och bannät. Ett gruvprojekts miljökonsekvenser bör klarläggas noggrant och projektet genomföras med hänsyn till miljöaspekterna utan risk för andra näringar i området, som turism och renskötsel. Om ett gruvprojekt genomförs på behörigt sätt kan det bli en vitamininjektion för sysselsättningen och näringsverksamheten i hela regionen. Ökningen i skatteinkomster stärker den kommunala ekonomin och tryggar tillgången till offentliga tjänster.

För att förbättra sysselsättningen i landsbygdsområden är det viktigt att gruvorna ger arbete åt så många personer som möjligt däromkring. Det bör ses till i samråd med dem som driver gruvorna att yrkes- och vuxenutbildningen utvecklas så att det finns tillgång till kompetent arbetskraft för gruvornas behov i närområdet.

Turism och fritidsbosättning

Turismen med kringsservice erbjuder gott om arbetsmöjligheter på landsbygden. Ett områdes särdrag, natur, möjligheter till naturupplevelser och lokala kultur i kombination med ett brett nätverk av företag som stöder turism utgör landsbygdsturismens styrka och villkoret för dess utveckling.

Vägnätets skick, tillgången till offentliga trafiktjänster och fungerande kommunikationsförbindelser är viktiga inte bara för turismen utan också för fritidsbosättningen. Turister och fritidsboende gillar att bo i orter på landsbygden och bidrar till att hålla den lokala företagsamheten och servicen vid liv. Turisttjänster breddar servicebudet på landsbygden och ger därmed också den lokala befolkningen bättre möjligheter till motion och andra fritidssysselsättningar. För att tillgodose fritidsbosättningens behov har det uppstått ny småskalig företagsamhet på landsbygden, som gårdsservice för övervakning och underhåll av fritidsfastigheter.

Vård- och omsorgssektorn ger arbete

Vård- och omsorgssektorn möjliggör ny företagsamhet i liten och medelstor skala på landsbygden och kan erbjuda kvalificerad personal, närhet, hemlika förhållanden och flexibilitet. Sektorn har en betydande sysselsättande potential i landsbygdskommuner. Utom att den direkt sysselsätter folk stöder den annan företagsamhet genom upphandling av lokala produkter och lokala

företagares transport- och fristörstjänster och andra välfärdstjänster.

Vård- och omsorgsföretag på landsbygden behöver allsidig yrkeskunskap och kompetens över yrkesgränserna. Det behövs mer utbildning av människor med sådan multikompetens, t.ex. i form av fristående examina och vuxenutbildning.

Lättare att bo på landsbygden med en flexibel arbetskraftspolitik

Det finns gott om säsongbetonat arbete på landsbygden. För många är karriären uppbyggd av alternerande korta, tidsbestämda anställningar, företagarperioder och arbetslöshet.

Det är viktigt att bygga in större flexibilitet i systemet med utkomststöd för arbetslösa för att det ska medge smidigare växlingar mellan företagsamhet, lönearbete och arbetslöshet utan att leda till perioder utan ersättning och osäker försörjning. Systemet bör uppmuntra och stödja människor i att söka också kortvariga, säsongbetonade jobb. Det förutsätter i sin tur större klarhet och mindre byråkrati i utkomststödet för arbetslösa och enklare regler för jämkad dagpenning.

Utlåtande

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet föreslår

att jord- och skogsbruksutskottet beaktar det som sagts ovan.

AjUU 21/2009 rd — SRR 5/2009 rd

Helsingfors den 10 november 2009

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Arto Satonen /saml
vordf. Jukka Gustafsson /sd
medl. Hannakaisa Heikkinen /cent
Anna-Maja Henriksson /sv
Arja Karhuvaara /saml
Johanna Karimäki /gröna
Merja Kuusisto /sd
Merja Kyllönen /vänst
Esa Lahtela /sd

Jari Larikka /saml
Markus Mustajärvi /vänst
Sanna Perkiö /saml
Paula Sihto /cent
Katja Taimela /sd
Tarja Tallqvist /kd
Kimmo Tiilikainen /cent
Jyrki Yrttiaho /vänst.

Sekreterare var

utskottsråd Ritva Bäckström.